

Ivan PINTAR

Ivan Kovač gehört der Reihe der bedeutenden jugoslawischen Ärzte seinem Leben und auch seiner Arbeit an der medizinischen Wissenschaft nach. Er ist im Jahre 1667 in Preserje bei Kamnik geboren. Die Medizin beendete er in Wien 1696 mit der Doktor-Dissertation »Über Rogaška Slatina«. Er war der Arzt der holländischen Erzherzogin M. Elisabeth. Er ist in Brüssel 1740 gestorben. Eben dadurch dass er in seiner Doktor-Dissertation ein Problem, das seine Heimat anging, bearbeitet hat, gab er der jugoslawischen Medizin einen bedeutenden Beitrag. Das Ansehen das er in seiner medizinischen Laufbahn erreicht hat spricht am besten für seine hohen fachlichen Qualifikationen.

Dr. méd. IVAN FRAN KOVAČ (KOVAZH) — FABER PRESSERIENSIS

Ivan PINTAR

Aussi bien par sa vie, que par ses travaux dans le domaine de la science médicale, Ivan Kovač est un des médecins yougoslaves d'importance. Il est né en 1667, à Preserje, près de Kamnik. A la fin de ses études médicales à Vienne, en 1696, il passe sa thèse de doctorat dans laquelle il traite le sujet qui est en rapport avec Rogaška Slatina.

Kovač a été médecin particulier de l'archiduchesse M. Elisabeth de Hollande. Il est mort en 1740, à Bruxelles.

Par le fait même que le sujet de sa thèse de doctorat était lié à sa patrie, Kovač a donné une contribution importante à la médecine yougoslave. La renommée atteinte dans sa carrière de médecin est la meilleure preuve de ses hautes qualités professionnelles.

DUBROVAČKI BAROKNI SLIKAR BENKO STAJ I OKULISTIKA

Kruno PRIJATELJ

Slučaj koji se obrađuje u ovom kratkom prilogu zanima historiju umjetnosti kao novi detalj biografije dubrovačkog baroknog slikara Benka Staja (Stay) (1650—1688), ali je njegov značaj neosporno veći kao prilog historiji okulištičke znanosti. Zato ga detaljnije obrađujemo sa željom da se sa njim na posebn način pozabave historičari medicine.

Dvadeset osmog oktobra 1679. vodila se pred dubrovačkim Vijećem neobična istraga. Slikar Benko Staj morao je da se brani što je bez dozvole državnih vlasti, tj. odgovornih prokuratora, ušao u klauzuru jednog ženskog dubrovačkog samostana. U svom odgovoru na optužbu Staj je izjavio da je došao kod njega, dok je on slikao, dubrovački plemić Mihovil Anđeo Bunić sa molbom da mu izradi sliku bolesnog oka rođake Ane Bunićeve, pa da se ta slika pošalje u Padovu, da bi na temelju nje tamošnji liječnici utvrdili njenu bolest. Braneći se da nije naslikao čitav portret redovnice koja je bolovala od upale oka, slikar je naglasio »da je izradio samo sliku očiju da bi mrlje bolesnog oka odskočile u uporedbi sa zdravim okom, dok je ostali dio lica izradio samo u osnovnim konturama«. Na zapovijed kneza i Maloga vijeća, koji su istragu vodili slikar je morao donijeti samu sliku pred isljednike. Na istragu je došao kao svjedok i Mihovil Bunić, koji je priznao da je doveo slikara kod bolesne rođake, ali u prisustvu opatice i uz naknadnu dozvolu nadbiskupa. Vijeće umoljenih se nije time zadovoljilo, te je naredilo, štaviše, privremeno zatvaranje i Staja i Bunića u jednom od zatvora samog dvora do dalje odluke. Međutim, istog dana je dotrčao sam nadbiskup i potvrdio da je dao svoju saglasnost i ukorio Vijeće što tako nehumano postupa, utoliko prije što ni slikanje čitavog portreta jedne redovnice, ako nije učinjeno iz neke zle namjere, ne predstavlja nikakovo zlo.

Eto toliko dokumenat iz Dubrovačkog arhiva daje uvida u sasvim neobičan način traženja savjeta od uvažanih padovanskih liječnika pomoću slike oba oka, zdravog i bolesnog, te njihove komparacije¹. Gdje se danas nalazi taj zanimljivi likovni i kulturno-historijski dokument — ne znamo. Vjerojatno je ostao kod tog nama nepoznatog padovanskog liječnika.

¹) Srdačno zahvaljujem dr Miroslavu Pantiću, docentu Filozofskog fakulteta u Beogradu, koji mi je ustupio ovaj dokument na obradu, a koji je pronašao u Dubrovačkom arhivu.

Prepuštajući kompetentnima analizu teksta sa medicinskog aspekta, dosimo doslovni tekst triju pasusa, u kojima se bolest navodi.

U svom odgovoru Benko Staj odgovara da ga je Bunić zvao jer njegova rođaka ima:

»una infiamatione sull'occhio, e volendo mandar a Padova la relatione per la consulta, che li facessi il ritratto dell'occhio per maggior intelligenza de consultori, io m'offeri volentieri ma li dissi che percio si voleva licenze: egli m'assicuro d'haver di gia preso le neccessarie licenze, e che percio venissi hoggi a far il ritratto dovendolo spedire con filuca che parte. Io... feci ritratto dell'occhio solamente, senza abadar di far diligente ritratto di tutta la faccia«...

Na pitanje da li je izradio portret cijelog lica Staj je odgovorio:

»Ho ateso di far bene solamente il ritratto degl'occhi accioche le macchie dell'occhio infermo spichino piu a paragone dell'occhio sano et il resto della faccia ho delineato ma non perfetionato non parendomi esser neccessario«.

U svojoj izjavi Bunić, opravdavajući se što je doveo slikara u klauzuru, iznosi:

»E un anno che Suor Anna Bona, mia cugina, ha havuto una gravissima infermita, dell'infiamatione d'un occhio e con tutti i medicamenti usati il male s'e reso di molta consideratione, onde io la consigliai che si mandasse la relatione in Padova a far consulta e dissi che sarebbe bene anche che si facesse il ritratto degl'occhi per esser conosciuto tanto piu (il) male in Padova«...

Biskup u svojoj intervenciji, na kraju, kaže da je dao svoju dozvolu »per carita christiana, accio'che quella povera Signora potesse mandar a Padova una esatta inormatione del suo male cosi grave«...

Treba posebno naglasiti da je Benko Staj bio jedna od najzanimljivijih ličnosti dalmatinskoga osobito dubrovačkog baroknog slikarstva. Kao što sam više puta o njemu pisao, on je bio dubrovački pučanin. Kao mladi državni funkcioner Republike, na molbu, koja nam se sačuvala, dobio je godine 1680 (dakle, poslije ovog slučaja) trogodišnju stipendiju za učenje slikarstva. Posjetio je tada Rim i Napulj, Pariz i Bolonju. Bio je, sem toga, pjesnik, pisac i muzičar. Koliko možemo danas suditi Staj je bio više elegantni esteta dubrovačkih baroknih salona nego naročito značajan slikar. Korčulanski pjesnik Kanavelić je spjevao odu o njegovoj slici koja prikazuje pobjedu poljskog kralja Ivana Sobjeskog nad Turcima kod Beča, koju je naš slikar izradio neposredno poslije tog događaja, koji je bio jako uzbudio i obradovao tadanju Evropu. Ta slika se nije sačuvala, kao ni slika »Starca koji podrezuje krila Amoru«, koju spominju stari biografi. Jedino djelo koje se, sa većom vjerovatnosti, može pripisivati njemu jeste »Navještenje«, slika koja se nalazi u dubrovačkoj stolnoj crkvi, izrađena sa neospornim rafinimentom i osjećajem baroknog duha, u diskretnoj gami blagih tonaliteta, ali s izvjesnom dozom sladunjavosti. Njegov je učenik bio Petar Matejević (Matei) (oko 1670—1726), najznačajniji slikar dubrovačkog baroka².

² O Staju vidi: Prijatelj D., Slikari XVII i XVIII stoljeća u Dubrovniku, Starohrvatska prosvjeta, III, s., br. 1, Zagreb, 1949, str. 255—258, i Prijatelj K., Uz izložbu dubrovačkih portreta, Književni Jadran, II, br. 22, Split, oktobar 1953 (gdje navodim i ovaj slučaj). Iz starije literature o Staju vidi Appendini, Notizie storico-critiche sull'arte, la storia e la letteratura dei Regusei, Dubrovnik 1802—1803, II, str. 209.

BENKO STAY, PEINTRE BAROQUE DE DUBROVNIK (RAGUSE) ET OCULISTIQUE

Kruno PRIJATELJ

L'auteur décrit un événement singulier qui a eu lieu à Dubrovnik en 1679. Le 28 octobre de la même année, devant le Sénat ragusain est menée une enquête extraordinaire: Benko Stay (1650—1688), le réputé peintre baroque de Dubrovnik, poète et musicien, est accusé d'être entré, sans autorisation officielle, dans la clôture d'un couvent des religieuses de la même ville. Dans sa défense, Stay a déclaré que, prié par le noble ragusain Mihovil Andjel Bunić, il y est entré dans le but de faire l'image de l'oeil malade, ainsi que de celui du côté sain, de la soeur religieuse Ana Bunić. Ces images devaient être envoyées, par la suite, à Padoue, pour y servir de base pour le diagnostic de la maladie dont souffrait la religieuse.

Dans cet exposé sont présentée aussi les déclarations faites par Stay, Bunić, ainsi que par l'archevêque ragusain même, qui a pris la défense du peintre. Dans les déclarations citées, il est aussi question de la maladie de la soeur Bunić. L'A. n'est pas à même de dire où se trouve actuellement l'oeuvre de Stay.

DUBROVNIKS BAROCK- MALER BENKO STAY UND DIE OKULISTIK

Kruno PRIJATELJ

In diesem Beitrag beschreibt der Verfasser einen ungewöhnlichen Fall, der sich in Dubrovnik in Jahre 1679 zugetragen hat. Am 28. X dieses Jahres wurde vor der Ratsversammlung in Dubrovnik eine ungewöhnliche Untersuchung geführt.

Benko Stay (1650—1688), der hervorragende Barock-Maler, Dichter und Musiker, war angeklagt ohne Erlaubnis der Staatsbehörden die Klausur eines weiblichen Dubrovniker Klosters betreten zu haben. In seiner Verteidigung erklärte Stay er habe die Klausur betreten auf die Bitte des Dubrovniker Adligen Mihovil Andel Bunić, um Bilder des kranken und gesunden Auges der Ordensschwester Anna Bunić zu malen. Diese Bilder sollten nach Padua geschickt werden um die Natur der Krankheit festzustellen.

Als Beitrag finden sich die Aussagen Stays, Bunićs und des Dubrovnikers Erzbischofs, der sich zu Gunsten des Malers ausgesprochen hatte. In diesen Äusserungen war auch die Rede über die Krankheit der Ordensschwester Bunić.

Es ist uns nicht bekannt wo sich heute Stays Werk befindet.